

HOOFDARTIKEL

WOORDGEZAG of WETENSCHAPSDWANG

1.

1. *Waarover loopt het tegenwoordige debat in onze Geref. Kerken inzake het genadeverbond nu eigenlijk? Het verschil is in de prediking vaak zoo weinig op te merken. Is dit debat niet een aanstoot voor de wereld?*

Ds Luiks antwoordt hierop, dat het debat zijn aanleiding vindt in de door de Synode van 1942 gegeven leeruitspraken. De Synode zag zich tot deze uitspraken gedwongen omdat verschillende dwalingen in onze Kerken opkwamen (o.a. ééne, die feitelijk uitliep op de leer van de afval der heiligen). De lezer, die zich door Ds Luiks wil laten voorlichten inzake het huidige geschil in de Geref. Kerken zal na dezen zin wel den indruk hebben gekregen, dat het in de Geref. Kerken vóór 1942 heel kritiek was geworden. De Synode volgens hem *gedwongen* tot deze uitspraken. Verschillende dwalingen in de Kerken. Loochening van de volharding der heiligen. De argelooze lezer is door deze eerste zinnen van den schrijver al in den alarmtoestand gebracht. Het was toch wel heel erg. En het werd hoog tijd dat de Synode ingreep.

Laat ons nu eens zien welke de feiten waren. De feiten zijn deze: geen enkele Kerk, geen enkele Classis, geen enkele Particuliere Synode heeft ook maar om een leeruitspraak gevraagd. Geen enkele aanklacht is tegen eenigen broeder die publiceerde ooit bij de meerdere vergaderingen gekomen. Ja, zelfs andersom was de toestand: Toen eenmaal de oorlog over ons vaderland was gekomen, werden de stemmen steeds dringender, die riepen om afvoering van het agendum van de behandeling der leergeschillen. De Classis Almelo nam een motie aan in dien geest. Vele Classen en Kerken volgden, meerdere Particuliere Synoden deden dit verzoek. Daar was een roepen in de Kerken: synode, wacht met deze dingen tot na den oorlog, of voer ze van het agendum af.

Hoe ze dan wel op het agendum kwamen, deze dingen? Wel, ze zijn door de Generale Synode van Amsterdam 1936 eigenmachtig op haar agendum geplaatst. Geen enkele Kerk of meerdere vergadering vroeg er om. Maar enkele synodeleden deden een voorstel in dien geest, het werd ondersteund door meerdere professoren, en zoo kwam deze kwestie in behandeling.

Neen, er kwamen geen verschillende dwalingen op in onze Kerken, integendeel. Er was in de jaren 1930—1936 een buitengewoon levendige discussie ontstaan over allerlei vragen, niet het minst over het Verbond. Er woei een frissche wind door de Kerken. Er kwam weer een vragen naar den rijkdom en de heerlijkheid van Gods Verbond en van Gods Woord. Er kwam weer belangstelling voor vragen, die op de prediking betrekking hebben. En als Gods Woord weer gaat heerschen over ons denken, dan gaan oude onderscheidingen die voortkomen uit ons menselijke denken er wel eens aan. En dan moeten oude geliefde theorieën wel eens het veld ruimen. Dat was de oorzaak dat deze dingen op het agendum der Synode kwamen. Bepaalde professoren waren beangst dat hun dogmatisch schoolsch systeem, dat zij identificeerden met de waarheid Gods, aan het wankelen kwam. Het was een professorenzaak, een zaak van de school, niet van de Kerk en de belijdenis. En de Geref. Kerken gaan vandaag gebukt, niet onder dwalingen waartegen de Synode moest opkomen, maar onder een schoolsch-leerstellig systeem dat tot kerkelijke leer is verheven.

2. Een nieuwe leer?

Toen de Synode van 1942 haar leeruitspraken deed, die voorbereid waren in gesloten zittingen, en zonder dat ze de rapporten, die op deze zaak betrekking hadden ooit ter kennis van de Kerken gebracht had, bleek, dat ze o.a. aanhaalde, en mede tot „leeruitspraak” verhief: de eerste zinsnede van de Korte Verklaring van 1905. En dat ze deze zinsnede van een korte inleiding had laten voorafgaan.

Was het daarbij gebleven, dan ware wellicht nog veel misère voorkomen.

Maar erger werd het, toen de Synode in een schrijven aan alle Classen eischte, dat van de can-

didaten op de kerkelijke examina *instemming* met deze uitspraken gevraagd zou worden. Toen waren deze leeruitspraken dus *bindend* geworden. *Bindende leer*. Voorts verklaarde de synode, dat alle ambtsdragers pas kennis kregen toen ze waren aan-in te stemmen, en dat zij anders gravamina moesten indienen. Denk U in: uitspraken, waarvan de ambtsdragers pas kennis kregen toen ze waren aangenomen. Waarvan ze de voorgeschiedenis niet kenden. Wier wording ze uit geen enkel rapport konden nagaan. Die door geen enkele kerkelijke vergadering waren voorbereid of besproken. Die als het ware uit de lucht kwamen vallen. Daar werden ze aan *gebonden*, en anders moesten ze maar een gravamen indienen. Konden de broeders, die om der conscientie wil niet konden instemmen met deze uitspraken toen anders? Verplichtte de kerkelijke eerlijkheid hen toen niet, om met gravamina te komen? En zoo zijn ze toen het moeilijke pad van het gravamen gegaan. Om de vrede der Kerken te dienen en om de eenigheid der leer te bewaren.

Ds Luiks zegt: dit is het *nieuwe*, dat ze met bezwaren tegen een zinsnede uit 1905 kwamen, waaronder wij 40 jaar geleefd hadden. Maar Ds Luiks glijdt hier heen over het fijne puntje, n.l., dat 1905 vóór 1942 *niet* bindend was en daaraan *wel*. Dat is een groot verschil. Of men aan een bepaalde uitspraak *gebonden* is of niet. In het eerste geval zegt de Kerk: zoo'n uitspraak waar ge aan gebonden zijt, is inhoud van de waarheid Gods. In het laatste geval kunt ge op onderdeelen bezwaren hebben, maar terwille van de kerkelijke vrede meegaan.

Nieuw waren niet de bezwaren tegen de eerste zinsnede van 1905, maar *nieuw* was de binding. De leer der bezwaarden is dan ook geen *nieuwe* leer, zooals we straks zien zullen, maar de *oude*. *Nieuw* is slechts de binding.

3. Objectivisme?

Ds Luiks gaat deze volgens hem *nieuwe* richting nu typeeren. Hij zegt daarvan: „Hier spreekt dus een *nieuwe* richting, die, door haar overdreven accentueeren van het voorwerpelijke, zou kunnen worden aangeduid als „objectivisme”. Nu is het wat gevaarlijk, vóórdat men een bepaalde leer heeft beschreven en weerlegt, reeds met een typeering aan te komen. Men loopt dan licht gevaar, zoo'n richting van te voren reeds in een bepaald kader te wringen. Een gevaar waaraan Ds Luiks ook niet ontkomen is. Wij willen daarom eerst nagaan, hoe hij de leer der bezwaarden beschrijft en weerlegt, en dan aan het slot zien of zijn conclusie van objectivisme wel juist was. Het antwoord op de in drie gestelde vraag bewaren we dus nog even.

4. Het gevoelen der bezwaarden juist weergegeven?

Ds Luiks gaat zich nu opmaken, het gevoelen der bezwaarden weer te geven. En hier wrekt zich een van de ergste fouten die hij gemaakt heeft. Hij heeft blijkbaar heel slecht gestudeerd in dat gevoelen der bezwaarden. In ieder geval: van de resultaten van die studie merken we weinig. Als hij citeert van de bezwaarden, dan is het uit hoogstens twee boekjes. N.l. De Korte Bespreking van het Preadvies van Prof. Greijdanus, en het boekje van Ds Vonk: „Is de huidige strijd over de wedergeboorte der kinderkens noodzakelijk”? Op zijn minst had hij toch ook moeten citeren uit de „Verklaring van Gevoelen”, de officiële uitgave van de bezwaarschriften zelve, met de daaraan toegevoegde tien stellingen, waarin hun gevoelens kort is samengevat. Een tweede fout die Ds Luiks maakt, is, dat hij zeer eenzijdig citeert. Het gevolg daarvan is weer, dat hij een *caricatuurbeeld* geeft van het gevoelen der bezwaarden. Wij willen een en ander trachten te bewijzen.

Hij zegt dit van het gevoelen der bezwaarden. „Het verbond is h.i. een vaststaand feit, dat voor alle verbondskinderen precies *dezelfde* betekenis heeft. Natuurlijk kan de verbondsbelofte dan alleen *voorwaardelijk* zijn, afhankelijk van de voorwaarde van geloof en bekeering, die de mensch vervullen moet. Zij kan nooit voor allen *onvoorwaardelijk* zijn, wat immers zou insluiten, dat God alle verbondskinderen de zaligheid zou schenken” (pag. 6). Nu wil Ds Luiks toegeven, dat het verbond ook is een voorwaardelijke belofte, een aanbod van genade. Maar de bezwaarden zijn eenzijdig. Zij laten „slechts één zijde van het verbond zien”, en doen „den vollen rijkdom van de Schrift in dit opzicht te kort”. En wat is dan datgene dat zij weglaten? Wat vindt ge bij hen niet? Ds Luiks zal het u zeggen: „Want hoe komt het, dat sommi-

gen het aangeboden heil aannemen, terwijl anderen het verwerpen? Omdat de Heere het hun geeft”. De bezwaarden maken het ontvangen van het heil los van Gods gave „om het uitsluitend in rekening te nemen bij het stuk der verkiezing.” „Ook in het verbond”, zegt Ds Luiks, „hebben we te rekenen met Gods gave, zooals glashelder blijkt uit Hebr. 8: 10: Want dit is het verbond, dat Ik met het huis Israëls maken zal na die dagen, zegt de Heere: Ik zal mijn wetten in hun verstand geven, en in hun harten zal Ik die inschrijven; en Ik zal hun tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn”. Tenslotte vat Ds Luiks samen: „Dat Verbond is niet alleen een aanbod der genade (voorwaardelijke belofte), maar ook een gave der genade (onvoorwaardelijke belofte).”

Elders zegt Ds Luiks: „Wij moeten naar de Schrift onoverzwakt handhaven enerzijds, dat het Verbond een aanbod der genade is voor alle gedoopten, maar anderzijds gave der genade”.

Het gevoelen der bezwaarden verder beschrijvend, zegt Ds Luiks, dat Prof. Greijdanus beweert, dat alle verbondskinderen op één lijn staan, en allen niet meer dan een aanbod der genade, een voorwaardelijke belofte ontvangen. En als Prof. Greijdanus zegt, dat Gods beloften alleen op voorwaarde van geloof vervuld worden, dan zegt Ds Luiks: „Wie dit... gelooft legt de beslissing over zijn zaligheid in handen van den mensch en ontnemt Christus Zijn kroon als den eenigen Zaligmaker... Zoo haalt men de Remonstrantsche leer van de verdienstelijkheid van ons geloof met vlag en wimpel binnen”. Nog ergere consequenties worden in de leer der bezwaarden bespeurd. Al doorconcludeerend komt Ds Luiks zelfs tot zeer ernstige beschuldigingen. De deur wordt opengezet voor het werkverbond. „De gemeente gaat meer en meer leven uit de gedachte, dat het alleen aankomt op ons aannemen of verwerpen van het aanbod. Het werk van den mensch komt op den voorgrond, de genade van God op den achtergrond. De mensch gaat zich sterk voelen... het besef van afhankelijkheid verslapt. Hij wordt uiteindelijk medezaligmaker (cursivering van ons). Het zijn geen geringe consequenties, die Ds Luiks ons bezwaarden in de schoenen schuift.

Ja, de schrijver heeft zijn requisitoir nog niet geëindigd. Het genadeverbond zou een vernieuwd werkverbond zijn. Dat Ds Vonk voorslaat de wedergeboorte gelijk te stellen aan de bekeering, is ook al een verschuiving van het werk Gods naar dat van den mensch. „Het genadeverbond gaat veranderen in werkverbond. Daarmee wordt de eer van Christus aangerand. Daarmee wordt de rust van den geloovige in het volbrachte werk van Christus bedreigd” (pag. 10).

De slotconclusie van Ds Luiks is: „Zoo gaat het in dit debat daarom, dat genade genade zal blijven.” En in dat debat heeft de synode de waarheid Gods gehandhaafd en mag derhalve geen strijd geschuwd. Al zou de wereld daar aanstoot aan nemen.

En inderdaad, indien het waar was, wat Ds Luiks de bezwaarden verwijt, en indien het waar was dat de verbondsleer der Synode in overeenstemming met Schrift en belijdenis is, dan is er zeker alle reden de alarmklok te luiden. Dan zou waar zijn, wat Ds Luiks eigenlijk suggereert, dat wij een herhaling in onze Kerken hadden beleefd van het groote geding tusschen de Remonstranten en Contraremonstranten. Dan was het opnieuw gegaan om te handhaven het soevereine welbehagen des Heeren tegenover den hoogmoed van den natuurlijken mensch. Indien het waar was!

Maar wij hopen in het volgende aan te toonen: 1. Dat het beeld dat Ds Luiks van de leer der bezwaarden geeft een *caricatuur* daarvan is en 2. dat de eigen verbondsleer van Ds Luiks en die der Synode *niet* is die van Schrift en belijdenis, en dat ze, in plaats van de eere Gods te handhaven, Hem van die eer berooft, en de zekerheid en de vastheid van Gods beloften en de zekerheid des geloofs ondermijnt.

Zeker: het ging en het gaat in het geweldig geding, dat binnen de Geref. Kerken gevoerd werd en wordt, om de waarheid Gods; en er is alle reden in dezen hevigen strijd alles, ambtelijke positie en ambtelijke eer op het spel te zetten. Nogmaals: het gaat om de waarheid Gods. Maar wij zien in dit geding niet een Synode die de waarheid Gods handhaaft tegenover een ketterische strooming, maar een Synode die de Kerk doet bukken niet voor de waarheid Gods, maar voor een schoolsch systeem: — en wee de Kerk die zich dat juk laat opleggen! Zij verspeelt haar toekomst en laat zich maken tot een seculierse groep binnen de gerefor-

meerde g
niet bukt
weestaat
der Gere
fundamer
Kerk zoo
Christus,

Als we
vatten, ge
den weer

1. Het
alle ver
heeft.

2. De
kelijk van
die den m

3. Het
genade. I
nomen of

4. Dat
brengen c
verkiezing
verbond.

5. Bij
dien de
nieuw we
spreken v
komende

5. God.

Als we
den gaan
melijk een
is weerge

Om ma
Ds Luiks
roemen in
mensch te
Zijn eer a
nadeverbo
den. 't Z
liggen of
Waarom
broeders
ons de v
uitgave v
Synode, e
tal stelling
gegeven.
zoo velen
geloovig h
wederbare
tes, naar
Ex. 11: 19
deze stelli
gelooven e
waardelijk
belofte toe
paald werk
heid als v
moest wor
belofte aan

Hier we
strantisme
enkele voor
ken gaat, s
voorwaarde
Hij aan om

Deze ste
teekend do
sprekingen
kon zijn. M
hij ook: „B
wendig, bij
geboorte en
dat doet, w
toezegging
erlangen”

In zijn co
den zegt D
zien dus, de
en zijne vri
volkomen
schenking
verbond loc
als een we
Verbonds,
werkt door
Woord en
Woord en

Ook Ds
van Remons
spreken van

terwijl anderen het hun geeft". Igen van het heil itend in rekening ag." „Ook in het n we te rekenen elder blijkt uit bond, dat Ik met e dagen, zegt de verstand geven, rijven; en Ik zal Mij tot een volk men: „Dat Ver- genade (voor- gave der genade

moeten naar de merzijds, dat het de is voor alle der genade". verder beschrij- zijdanus beweert, ijn staan, en allen enade, een voor- als Prof. Greij- alleen op voor- rden, dan zegt egt de beslissing den mensch en als den eenigen Remonstrantsche ons geloof met re consequenties en bespeurd. Al s zelfs tot zeer wordt opengezet nte gaat meer en t alleen aankomt van het aanbod. p den voorgrond, achtergrond. De . het besef van ordt uiteindelijk n ons). Het zijn Ds Luiks ons be-

toir nog niet ge- een vernieuwd ak voorslaat de de bekeering, is werk Gods naar adeverbond gaat mee wordt de eer e wordt de rust achte werk van s is: „Zoo gaat nade genade zal synode de waar- g derhalve geen ld daar aanstoot

waar was, wat t, en indien het Synode in over- lenis is, dan is er luiden. Dan zou t suggereert, dat t hadden beleefd e Remonstranten was het opnieuw uvereine welbe- n hoogmoed van et waar was! le aan te toonen: van de leer der r daarvan is en Ds Luiks en die en belijdenis, en s te handhaven, zekerheid en de de zekerheid des

in het geweldig en gevoerd werd n er is alle reden telijke positie en n. Nogmaals: het r wij zien in dit waarheid Gods rsche strooming, doet bukken niet or een schoolsch zich dat juk laat omst en laat zich innen de gerefor-

meerde gezindheid van ons vaderland. En hij, die niet bukt voor dit schoolsche juk, maar die het weerstaat en verbreekt, hij bouwt aan de toekomst der Gereformeerde Kerken en blijft staan op het fundament van apostelen en profeten en werkt de Kerk zoo heen naar de groote toekomst van Jezus Christus, haar Heer.

Als we nu het voorgaande nog eens kort samen- vatten, geeft Ds Luiks het gevoelen der bezwaar- den weer in deze stellingen:

1. Het verbond is een vaststaand feit, dat voor alle verbondskinderen precies dezelfde beteekenis heeft.

2. De verbondsbefoorte is voorwaardelijk, afhan- kelijk van de voorwaarde van geloof en bekeering, die den mensch vervullen moet.

3. Het verbond is niet meer dan een aanbod der genade. Dit aanbod kan door den mensch aange- nomen of verworpen worden.

4. Dat wij het heil ontvangen als Gods gave, brengen de bezwaarden alleen onder in de leer der verkiezing, ze brengen dit niet in rekening bij het verbond.

5. Bij sommige bezwaarden vindt men boven- dien de gedachte, dat het genadeverbond een nieuw werkverbond is. In die richting wijst ook het spreken van de wedergeboorte in als overeen- komende met de bekeering.

5. Gods soevereine genade geloofend?

Als we nu het werkelijke gevoelen der bezwaar- den gaan beschrijven, zal ons opvallen, hoe schro- melijk eenzijdig en verwrongen dit door Ds Luiks is weergegeven.

Om maar met de voornaamste beschuldiging van Ds Luiks te beginnen. De bezwaarden zouden niet roemen in Gods soevereine genade. Ze zouden den mensch ten troon zetten. Ze zouden Christus van Zijn eer als eenigen Zaligmaker berooven. Het ge- nadeverbond zou een vernieuwd werkverbond wor- den. 't Zou geheel in de handen van den mensch liggen of Hij Gods belofte al dan niet vervult. Waarom geeft Ds Luiks 't gevoel zijner bezwaarde broeders zoo schromelijk oppervlakkig weer? Laat ons de „Verklaring van Gevoelen", de officiële uitgave van de bezwaarschriften ter Generale Synode, eens opslaan? Daar wordt o.a. in een aan- tal stellingen het gevoelen der bezwaarden weer- gegeven. Hoe luidt nu de achtste stelling: „Dat zoovelen van die kinderen deze belofte met een geloovig hart aannemen, zij dat doen krachtens de wederbarende genadewerking des Heiligen Gees- tes, naar Gods eeuwige verkiezing. (Jer. 24: 7, Ez. 11: 19, 36: 26, 27)". En in de Toelichting op deze stellingen zeggen zij: „Van ganscher harte gelooven en belijden wij, dat Gods belofte onvoor- waardelijk is in dien zin, dat God hun, wien deze belofte toekomt, niet het verrichten van een be- paald werk of het komen in een bepaalde gestel- heid als voorwaarde stelt, waaraan door hen eerst moest worden voldaan, voor God het woord Zijner belofte aan hen begint te vervullen" (pag. 3).

Hier wordt dus elke beschuldiging van Remon- strantisme met kracht afgewezen. God stelt geen enkele voorwaarde voor Hij ons Zijn belofte schen- ken gaat, en wederom vereischt God geen enkele voorwaarde in den zin van een *verdiens*te voordat Hij aan ons Zijn belofte vervullen gaat.

Deze stellingen en toelichtingen zijn niet onder- teekend door Prof. Greijdanus, wijl hij bij de be- sprekingen die hieraan voorafgingen, niet aanwezig kon zijn. Maar in zijn eigen bezwaarschrift zegt hij ook: „Bij Zijne uitverkorene werkt God dan in- wendig, bij die doopsbelofte bijkomende, weder- geboorte en geloof, daargelaten op welk tijdstip Hij dat doet, waardoor die heilsprediking en die doops- toezegging en verzekering haar heilzaam effect erlangen" (pag. 20).

In zijn commentaar op de stellingen der bezwaar- den zegt Ds J. P. van der Stoel dan ook: „Wij zien dus, dat de bezwaarden de soevereiniteit Gods en zijne vrijmacht in het uitdeelen van zijn genade volkomen handhaven. Ook zien wij, dat zij de schenking des heils allerminst als weldaad van het verbond loochenen. Zij belijden die welschenking als een weldaad van den Souvereinen God des Verbonds, die zijn heil in zijn uitverkorenen uit- werkt door de wederbarende kracht van Zijn Woord en Geest, die beiden saamverbonden: Woord en Geest." (pag. 8).

Ook Ds van Teylingen wijst de beschuldiging van Remonstrantisme af. Wanneer de bezwaarden spreken van voorwaarden des verbonds, dan is het

duidelijk, dat zij niet bedoelen, dat de genade ge- schonken wordt als onzerzijds aan de voorwaarden is voldaan; „dat zou het puurste Remonstrantisme wezen. Neen, ook geloof en bekeering zijn gaven Gods, gewerkt door den Heiligen Geest. Doch in het spreken van Verbondsvoorwaarden schuilt de bedoeling den eigen aard van het Verbond te hand- haven: slechts langs den weg van geloof en bekee- ring worden de Verbondsweldaden geschonken." (pag. 10).

Ook Ds D. van Dijk zegt in zijn brief aan de synode: „Ik verzeker hun, dat hun onmacht hun geen oorzaak van vrees behoeft te wezen, wijl God. Die de belofte geeft en den eisch stelt, ook geven zal wat voor gelooven en gehoorzamen noodig is", brief aan de synode.

Men ziet het: de bezwaarden denken er niet over de vervulling van de verbondsbefoorte afhankelijk te maken van het werk van den mensch. Voor Remonstrantisme behoeft men van deze zijde niet beangst te zijn. Ook zij spreken van Gods souve- reine genade waardoor Hij in Zijn uitverkorenen de voorwaarden des verbonds zelf vervult. Het gaat alleen om de plaats der verkiezing in ons theologisch denken en in het stuk des verbonds. Dat had Ds Luiks moeten aantoonen en dat had hij eventueel kunnen bestrijden, indien hij het niet eens was met de plaats, die de bezwaarden gaven aan Gods soevereine verkiezing. Maar voorop had hij dan moeten stellen, dat ook de bezwaarden evengoed als hij willen handhaven, dat God zelf in ons de voorwaarden des verbonds vervult. Dat het is uit God, door God en tot God. De groote vraag is alleen: wanneer eeren wij God op het hoogst: als wij beginnen met uit de verkiezing te redeneeren en te theologiseeren, zooals Ds Luiks doet, en alle schriftgegevens in dat éne raam wrin- gen, of wanneer wij uit het geopenbaarde opklim- men tot de verborgen dingen en eindigen met te roemen in God, die uit loutere genade in Zijn uit- verkorenen de voorwaarden van geloof en bekee- ring vervult? Met suggesties van Remonstranten maakt Ds Luiks zich schuldig aan verdraaien van de waarheid.

6. Stelt God voorwaarden?

Een 2de punt, waarop Ds Luiks de bezwaar- den aanvalt, is dat van de „voorwaarden des ver- bonds". Wat bedoelen de bezwaarden als zij van voorwaarden spreken? Is het ongereformeerd te spreken van voorwaarden of conditiën des Ver- bonds?

Waarlijk, dat is bij de bezwaarden geen nieu- lichterij. Dat ziet men al dadelijk, als we de dogma- tiek van Prof. Bavinck opslaan. Hij zegt: „In den eersten tijd spraken de Gereformeerden vrijmoedig van voorwaarden des verbonds" (deel 3, pag. 241, 2). Bavinck verwijst dan naar Calvijn, Gomarus, Maresius, Trigland. Geen onvermaarde theologen! Ook de voorrede van de Statenvertaling spreekt vrijmoedig van die verbondsvoorwaarden. Wel zegt het Preadvies van den opsteller van deze voor- rede, dat het een theoloog was die in de leer des verbonds niet al te diep was doorgedrongen, maar Dr H. H. Kuyper dacht daar vroeg toch anders over. Hij schreef althans in „Hamabdi": dat dit stuk ons doet zien: „hoe lang voor dat Coccejus een voet op onze erve gezet had, dit leerstuk reeds geheel doordacht en rijk ont wikkeld was (Bij van Teylingen, pag. 13).

Ook bij Prof. Dr A. G. Honig vinden wij de- zelfde gedachten. Hij wijdt in zijn Handboek van de Gereformeerde Dogmatiek zelfs een aparte paragraaf aan de z.g. verbondsvoorwaarden en schrijft daarin: „In de leer van het genadeverbond komt duidelijk uit, dat de zondaar zijne behoudenis dankt aan den Drieëenigen God. Toch wordt hier- mede de redelijke en zedelijke natuur des menschen niet ter zijde gesteld. Is de mensch in de verkiezing alleen lijdelijk, in het genadeverbond is de mensch zoowel passief als actief. Immers, eischt God, dat de mensch in het geloof zijn verbond aanvaardt, dat hij getrouw het verbond bewaren en overeen- komstig den regel van het verbond wandelen zal. De oudere geref. dogmatici gebruikten dan ook zonder bezwaar den term verbondseischen of ver- bondsvoorwaarden." (pag. 438).

Wel schrijven zoowel Prof. Bavinck als Prof. Honig dat zij — de oudere gereformeerde dogma- tici — dit spraakgebruik lieten varen, toen de Remonstranten en de school van Saumur van die voorwaarden iets *verdiens*telijks gingen maken. Maar Prof. Bavinck zegt toch even verder, dat het genadeverbond in zijne bediening door Christus „dezen eischenden, voorwaardelijken vorm" aan-

neemt, „om den mensch te erkennen in zijne rede- lijke en zedelijke natuur, om ook als gevallene hem nog te behandelen als naar Gods beeld geschapen, om ook op dit hoogste terrein, waar het gaat om de eeuwige zaligheid en het eeuwig verderf, hem ver- antwoordelijk en onontschuldigbaar te stellen, om hem met *bewustheid* en *vrijheid* (cursivering van ons) te doen intreden in dit verbond en dat met de zonde te doen verbreken. Het verbond der genade is daarom wel *monopleurisch* (d.w.z. een-zijdig)... Maar het is bestemd om *dupleurisch* (twee-zijdig) te worden." (pag. 242).

Ds Luiks meent dat alleen al het spreken van verbondsvoorwaarden van den gereformeerden weg afvoert. Maar hij heeft, door het probleem zoo te stellen, het zich al te gemakkelijk gemaakt. Hij had dieper moeten afsteken. De groote vraag is n.l. van *welken aard* zijn die voorwaarden? *Welk karakter* dragen ze? Zijn het voorwaarden welke vervulling aan den mensch iets verdienstelijks tegenover God geven? Vervullen wij die voor- waarden door eigen kracht? Door iets dat in den natuurlijke mens ook na den zondeval zou zijn overgebleven?

En dat wordt door de bezwaarden met kracht van de hand gewezen. Zij hebben iets anders op het oog als ze van verbondsvoorwaarden spreken. Zij eeren daar God in het maaksel van Zijn han- den. God gaat met den mensch niet te werk als met een stok en een blok, hebben onze vaders reeds gezegd. En dat willen ze handhaven. God zaligt den mensch op zulk een wijze, dat Zijn vrije soevereine welbehagen daarin het hoogst geëerd wordt. N.l. door den gevallen mensch ook na den val, nog verantwoordelijk te stellen. Door tot hem te spreken in Zijn verbondswoord. In Zijn beloften en in Zijn bedreigingen. Door dien gevallen mensch ook na den val, nog partij te stellen in Zijn verbond. Door aan dien gevallen mensch de voor- waarden van geloof en bekeering te stellen, eert Hij ook in dien gevallen mensch, nog het maaksel van Zijn handen.

Maar de bezwaarden denken er eenvoudig niet over nu te leeren, dat die gevallen mensch die ver- bondsvoorwaarden uit eigen kracht vervult. Neen, God vervult in hen zelf de voorwaarden van geloof en bekeering. Hij schenkt het geloof waardoor wij Gods verbondsbefoorte vervullen. Hij schenkt ook de vernieuwing van ons hart, waardoor wij wan- delen in de rechte wegen der bekeering. Hij doet dat. Maar door den mensch in Zijn verbond te stel- len. En Hij schakelt den mensch in Zijn werk in door hem te erkennen als mensch, als mensch die door de genade weer hersteld wordt in zijn waar- achtig mensch zijn, en zoo weer gaat doen het oude paradijswerk: geloof oefenen in Zijn Verbondsgod en wandelen in diens wegen.

7. Een voorwaardelijke en een onvoorwaarde- lijke belofte?

Nu is Ds Luiks zelf ook niet zoo afkeerig van het spreken van voorwaardelijke beloften, als wij aanvankelijk wel zouden denken. Hij zegt zelf: „Nu zal geen Gereformeerde ontkennen, dat het verbond ook is een voorwaardelijke belofte, een aanbod van genade." Wij zwijgen nu even over het merkwaardige feit dat de schrijver hier het ver- bond doet opgaan in een belofte alleen en den eisch, die *met* de belofte het verbond constitueert, weglaat.

Maar wij noteren, dat hij althans zegt dat geen Gereformeerde ontkent dat het verbond ook is een voorwaardelijke belofte. Wij zwijgen er nu ook over dat hij deze voorwaardelijke belofte gelijkstelt aan het aanbod der genade. Daar spreken wij straks wel over.

We willen er nu op letten, dat volgens den schrijver „het verbond" dus ook is „een voorwaar- delijke belofte". Maar, en daar komt het nu op aan, het is meer. Hij zegt dat elders (pag. 7) zoo: „Dat Verbond is niet alleen een aanbod der genade (voorwaardelijke belofte), maar ook een gave der genade (onvoorwaardelijke belofte). Meermalen typeert hij die onvoorwaardelijke belofte als *gave* der genade, en de voorwaardelijke belofte stelt hij daar dan tegenover als *aanbod* der genade.

De onvoorwaardelijke belofte, de gave der ge- nade is dan gericht tot de *uitverkorenen*, de voor- waardelijke, het aanbod der genade, gaat uit tot allen, die het sacrament van den doop ontvangen, en ook tot de heidenen aan wie het evangelie gepredikt wordt.

Deze onderscheiding in de belofte is een van de hoofdmomenten uit de synodale verbonds- en

sacramentsbeschuwing, en de bezwaarden hebben hiertegen juist sterke bezwaren.

Want allereerst moet ons wel opvallen dat hier wordt teruggeconcludeerd van de ontvangers der belofte op den aard der belofte zelf. Wat is het indeelingsprincipe voor deze onderscheiding? Hoe komt de schrijver er toe, om deze tweeërlei belofte te onderscheiden? Wel omdat er tweeërlei verbondskinderen zijn: verkorenen en niet-verkorenen. Hun verkoren en hun niet-verkoren zijn is geen uitvloeisel van den tweeërlei aard der belofte, maar de belofte zelf wordt onderscheiden naar den aard der ontvangers. Alleen de uitverkorenen ontvangen de onvoorwaardelijke belofte, de gave der genade. Vanuit de gesteldheid van het subject, van den ontvanger der belofte, wordt hier geconcludeerd tot het onderscheid in de belofte zelf.

Dit nu is volstrekt ongeoorloofd. Want de belofte is een gesproken en geopenbaard Woord van God. God schenkt ons Zijn belofte in Zijn geopenbaard, gesproken Woord. En dat Woord mogen wij nooit gaan indeelen, onderscheiden naar den aard, de gesteldheid der ontvangers. Dat Woord, ook dat beloftewoord, is ongedeeld; het gaat uit als belofte, maar altijd samengevlochten met den eisch, tot het volk des Verbonds. Nergens kunnen wij in het evangelie onderscheiden tusschen een Woord voor de verkorenen en een Woord voor de niet-verkorenen. Want wie kent de verkorenen dan God alleen? Het zijn de verborgen dingen, die zijn voor Hem, den HEERE onzen God, en waarover Hij ons niet inlicht. Hij geeft ons Zijn geopenbaarde beloftewoord voor ons en onze kinderen.

Wie zal in dat gesproken en geopenbaard Woord van Hem gaan onderscheiden tusschen wat Hij sprak voor de verkorenen en voor de verworpenen? Wie zal in dat evangeliewoord kunnen aanwijzen wat bestemd is voor de uitverkorenen en wat voor de verworpenen? Hij doet tot Zijn volk dat evangeliewoord uitgaan, altijd gepaard gaande met het bevel van geloof en bekeering. Hij zelf werkt dat evangeliewoord wel uit in Zijn uitverkorenen, maar dat doet Hij dan ook. En Hij alleen weet, wie die uitverkorenen zijn, en in welke hoorders Hij Zijne belofte vervult. Maar het is de hybris, de overmoed, van den mensch, als hij zelf zou gaan onderscheiden in het gesproken Woord des HEEREN tusschen een belofte voor de verkorenen en voor de verworpenen. Het is de hybris, de hoogmoed, van het souveraine theologische denken van den mensch, die het aangedurfd heeft om dat te doen. In het gesproken Woord van God te gaan onderscheiden tusschen een Woord voor de kerk in het algemeen, wat dat aanbod der genade genoemd wordt, en een Woord voor de uitverkorenen in het bijzonder, dat dan gave der genade heet.

En hier komen we tot ons tweede bezwaar tegen deze onderscheiding. Te zeggen, dat er een belofte is die een aanbod der genade is, en een belofte, die gave der genade is, strijdt ook met het begrip „belofte”. Want een belofte is een Woord Gods, waarin Hij een toezegging doet. Waarin Hij belooft iets te zullen doen, in den weg van den geloovige aanvaarding van die belofte. Als we in de Schrift het beloftebegrip nagaan, dan zien we, dat God de HEERE in de belofte, in Zijn gesproken beloftewoord, altijd de tijdsfactor verdisconteert. Dat is een heel belangrijk element in het verstaan van de belofte Gods. God spreekt Zijn beloftewoorden in de geschiedenis der openbaring. En Hij vervult die Woorden in die geschiedenis. In de geschiedenis van Zijn volk, maar ook in de geschiedenis van het leven van elk lid van dat volk.

Denk maar eens aan de z.g.n. moederbelofte. Welk een tijd is er niet overheen gegaan, voor God die belofte vervuld had. Wel twintig eeuwen. Denk eens aan de belofte, die God doet aan Abraham, dat hem een zoon geboren zal worden. Daar ging ook een lange tijd overheen, vóór Abraham ook maar iets zag van de vervulling van Gods belofte, dat hij zaad zou zien. Denk maar eens aan de belofte, welke God deed aan het volk Israël, dat het Kanaän zou beërven. Dat duurde ook al veertig jaren. En aan hoevelen Israëlieten is die belofte niet vervuld?

Nu moeten we bovendien nog een bepaald onderscheid niet uit het oog verliezen. Daar zijn beloften en voorspellingen. Een voorspelling die God doet komt altijd uit. Maar een belofte wordt lang niet altijd vervuld.

Onze vaders hadden dat verschil in de Heilige Schrift al heel spoedig opgemerkt. Vandaar dat zij

spraken van categorische en conditionele of voorwaardelijke beloften. Zoo'n categorische belofte was b.v. Gods toezegging aan Noach dat Hij nooit meer de aarde door water zou verdelgen. Of Gods belofte, dat Hij straks alle dingen nieuw zal maken. Dat zijn beloften die categorisch zijn, d.w.z. die vast en zeker vervuld worden.

De groote vraag nu in dit debat is, of God ook aan ons zulke categorische beloften doet in het genadeverbond. Of Hij ons voorspelt, dat wij het eeuwige leven zullen beërven bij onzen doop. Of ons zulke beloften in den heiligen doop worden betekend en verzegeld. De Luiks met de Synode meent van wel. Er zijn immers, zegt hij, onvoorwaardelijke beloften voor de uitverkorenen.

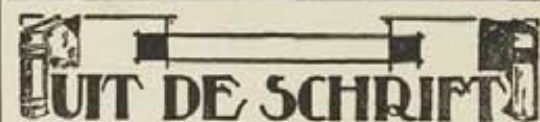
Maar hier komt dan vanzelf de groote vraag aan de orde: hoe weet ik dat? Hoe weet ik, dat God tot mij zulke beloften spreekt? En welke zijn die beloften? De Luiks zal niet kunnen ontkennen, dat dan eerst de vraag aan de orde moet komen: hoe kan ik weten, dat ik een verkorene ben voor dat ik mij dergelijke beloften toeëigen? Als er inderdaad categorische beloften voor de uitverkorenen zijn, dan moet ik eerst, vóór ik mijn toevlucht neem tot Gods beloftewoord, uitmaken dat ik verkoren ben. Pas dan zou ik mij zulke beloften kunnen toe-eigenen.

In den grond van de zaak verliest in het spreken van „een onvoorwaardelijke belofte voor de uitverkorenen” de belofte haar karakter als belofte. Want het is dan niet meer een beloftewoord Gods, maar een goddelijke declaratie, dat het belofde goed reeds aanwezig is. God belooft dan niet, ons te zullen schenken het geloof en al het heil Christus, maar Hij verklaart dat heil reeds geschonken te hebben. Er is geen sprake meer van een belofte, maar van een vervulde toezegging, een declaratie van wat aanwezig is. De tijdsfactor is volkomen uitgeschakeld. Reeds bij den doop is er dan de verklaring, dat God de HEERE ons het heil reeds heeft geschonken. Het wordt dan alleen een kwestie van bewustwording van dat heil. Niet van een nog toeëigenen van dat heil in den weg des geloofs.

De Synode en met haar De Luiks komen hier in openlijke tegenspraak met het doopformulier, dat heel nadrukkelijk die tijdsfactor in rekening brengt.

R. H. BREMMER,

Helpman.

UIT DE SCHRIFT

Het spotliedje van druiven en tanden

Hoe komt gijlieden er toch bij, dat gij dit spreekwoord (spotdicht) gebruikt over het land Israël, zeggende:

de vaders hebben onrijpe druiven
gegeten
en de tanden der kinderen zijn stroef
geworden?

Zoo waarachtig als ik leef, spreekt de Heer Heere, gijlieden zult in Israël dit spreekwoord (spotdicht) niet meer gebruiken! Zie, alle zielen zijn van Mij; zoowel de zielen der vaders als de zielen der zonen zijn van Mij, die ziel, die zondigt, die zal sterven!

Ezechiël 18:2-4.

(Vertaling dr A. Noordzij, dr A. Troelstra.)

In kritieke tijden loopt het volk graag op de stelen van het — spreekwoord.

Het spreekwoord is een verraderlijk ding: het klinkt wijs, het dient zich aan als puntige, soms paradoxale wijsheid; wie er gebruik van maakt, is daarom vaak als de knaap, die op stelten loopt: hij steekt een paar duim boven de anderen uit, en is toch met hen één, in het spel vooral. Maar het spreekwoord is meermalen fixatie van onzin, of, zoo het al iets beters is, dan blijft het toch opium voor het volk: het stompt den prikkel tot individualiseerende begripsvorming af, en legaliseert de illegale neiging tot de generaliseerende. Het levert de intellectuele passe-partout in de bazar, waar ook de beste families winkelen. En verschalkt zoo de excellenties even goed als de baliekluiers. En in zijn wonderen kronkelgang komt het van de geestesaristocraten, die hun leut aan het woorden-

spel hadden, tot de massa. Die loopt er mee te venten, als eerstgenoemden al lang over nieuwe slagwoorden broeden. Voornamelijk als het spreekwoord in rijm gebracht en „op muziek gezet” is, voornamelijk dan is het volk in dagen van crisis er verzot op. Het helpt de massa aan de hoognoedige narcotica, die haar over haar verbijstering heen moeten helpen.

Ook de kerkmensch komt er wel toe, zijn hand naar dit narcoticum uit te strekken. Ook zijn vleesch immers komt niet graag in het individuele aanspraken doende en concrete individuele vonnissen vellende gericht: ook hij speelt daarom graag den criticus, d.w.z. den scheidsrechter; dit spel immers zet hem in het rechterstoeltje, op behoorlijken afstand van het beklagdenbankje.

Ook Ezechiël kende dit type van kerkmensen. Rechts en links omgaven ze hem, toen hij als gedeporteerde aristocratenzoon in het land van den vijand woonde bij het Kebar-kanaal in Babel. De priesterzoon-profeet in Babylon, het oord der ballingschap, — ziedaar Ezechiël.

Betrekkelijk „humaan” werden die gedeporteerden daar behandeld. Toch waren ze ballingen. En het benauwende van de situatie was niet het minst hierin gelegen, dat men niet goed wist, waar het adres der kerk was. Was het in Jeruzalem, waar nog velen achtergelaten waren, en waar nog de oude tempel stond met zijn regelmatig eere-dienst? Of was het hier in Babel, of althans daar óók? In Babel, waar toch de Geest der profetie werkte, en waar dus het Woord was met zijn heerschappij?

Voor zichzelf is Ezechiël overtuigd, dat de kerk daar is waar het Woord is. Ze is dus in Babel zeker. De kerk-in-verstrooiing is toch kerk? Maar als hij zijn medebalingen wil leggen onder het zware beslag van dit profetisch kerkbesef, m.a.w., als hij hen wil slaan in den band van Jahwe's concrete beloften-en-eischen, dan is de spreekwoorden makende gemeente hem steeds een slag vóór. Wou hij de duimschroeven der bondswet aanleggen?

Laat hem de moeite sparen: het spotdicht der spraakmakende gemeente heeft een fatalistisch credo op zijn rijm gezet: het fatalisme levert immers typisch na-oorlogsche preek-motto's aan de geuniformente straatprekers van uiterst rechts en links? Als Ezechiël, door den Geest verzocht en daarna gedreven, Abrahams kinderen wil convoceren onder het anti-fatalistisch verbonds-appel op ieders individuele verantwoordelijkheid ter zake van de aangerichte schade en van den nationaal-kerkelijken wederopbouw, dan klinkt uit de cantines der geestelijke saboteurs hem het spotliedje bij voorbaat honend tegen:

de vaders hebben onrijpe druiven gegeten,
en de tanden der kinderen zijn stroef geworden.

Het liedje is doorzichtig genoeg. Kunnen wij 't helpen? Is het mijn schuld? Moet ik juist boete doen? En, als de anderen in de cantine blijven lanterfantten, moet dan juist ik de cantine uit naar de werkplaats? Wel neen — het ligt allemaal aan de „omstandigheden”, dat het zoo'n deplorabele toestand is! Er is toch niets aan te doen door iemand op zijn eentje.

Scherp, en niet ongeestig, formuleeren de critici van Ezechiëls allen man-voor-man verantwoordelijk stellende prediking hun standpunt. Ze bedienen zich van beeldspraak. In oostersche landen pleegt menigeen onrijpe druiven te eten: ze zijn nog zuur. Het nuttigen van die zure druiven heeft een eigenaardig effect op het gebit van den eter: de tanden worden er stroef van. Natuurlijk worden alleen bij den man zelf, die zulke zure druiven nuttigt, de tanden zoo hinderlijk stroef. Daarom is het volkssarcasme des te snijddender, wanneer het de kwestie zóó stelt: het waren de vaders, die zich aan die zure druiven te buiten gingen. Maar bij de kinderen doet zich het ongemak van de stroeve tanden op. De kinderen zelf — d.w.z. het huidige geslacht — waren zoo dwaas niet: zij hebben niet de kerk in ellende gedompeld, het volk in het ongeluk gesleept. Wie het wél deden, dat waren b.v. menschen als die booze koning Manasse; en dat heeft de profeet Jeremia zelf gezegd (15:4, vgl. evenwel Kittel, Gesch. d. alttest. Rel., 1915, 454). Trouwens, in Klaagliederen 5:7 zal het heeten:

Onze vaders, die gezondigd hebben, zijn er niet meer — wij dragen hun ongerechtigheden.

En staat het ook niet in de wet van Mozes? Ik ben de Heere uw God, die de misdaad der vaders bezoek aan de kinderen, aan het derde, ja vierde

lid derges van erfslacht in formul. in Edens van al z. het Keba stroef ge het accep aller indi om Sauls kinderen verbede. Het vin het onb sprekw herdruk. krijgt het

Maar komen te dat uw C ouders? een niet z

Maar ligt het Gods Te Saul, Ma gericht. neert een (12:22) geen gez

Gij, ba later Petr ste dages klaren w van God rampen t voor te h Alles blij zelf de s niets vre u in ball mee met joden, ju de kans I der vades ook verre neeren e ge verwi in dwaze dan uw v onrijpe d dat uw krijgen: m dan is u gemaakt. houden a straft, en en niet o wering, c staat, de eten van plaats vo u de zond de ergste En toch i straf dan den van Nu wo Jeremia, lezen. W op wie d

Om be Want de leer d volgen ge stelt, en i hoofd m houdt, da digd hebl Ezechiël fen treffe altijd met gevallen van Eze